

З бору і степу

**Володимир
Володимирович
Шабаровський**

(перекладач, член
Національної Спілки
письменників України).

Автор чотирьох книг і
багатьох статей на історич-
ну та краєзнавчу тематику.

Перекладає з англійської,
німецької, польської,
караїмської, латинської
та єврейської (іврит) мов.
Проживає в м. Костопіль.

Холопи зі всім, що до нього належало, князю Михайлові Васильовичу, предкові князів Збаразьких. По тому ці добра спали *jure naturalis successionis*¹ на князя Івана Івановича Чарторийського, який заставив їх за шістьсот кіп литовських грошів Андрієві Єрофійовичу Халецькому, річицькому судді. Той відступив свою заставу 3 серпня 1580 року Олександрові Богдановичу Семашкові, каштелянові брацлавському, і його дружині княгині Варварі Олександрівні Порицькій. Після смерті Івана Івановича ці добра спали на його брата Юрія Чарторийського. Той, сплативши заставу Семашкам, знову їм її випустив, але вже за три тисячі кіп литовських грошів. 30 червня 1629 року Марина Семашківна, дочка Миколая, записує свої заставні права на Холопи, що їх дістала як посаг (на той час вони склалися з 75 димів), своєму чоловікові Станіславові Даниловичу, старості червоногородському. У документі вже є Вулька Холопська, осаджена на ґрунтах Холоп. Того самого року Миколай син Юрія Чарторийський, каштелян волинський, захотів викупити Холопи із застави, але Даниловичі не зволили їх уступити і затіяли процес, позакладавши села, що лежали на тамтешніх ґрунтах, як-от Озірці, Друхова і Хотинь. Це засвідчує візія² возного, датована 1637 роком. Подальша доля Холоп була спільною з Губковом. Допіру Любомирський продає цю маєтність у 1754 році Миколаєві Любенецькому, ловчому новогрудському, що його правнук п. Миколай Яцковський володіє нею і тепер.

З другого боку річки напроти Холоп лежить село Хотинь. Це – розлегле польське поселення серед непривітних пісків. Історія його спільна з Губковом і Холопами. Осаджене Мариною Даниловичівною приблизно 1626 року, розділяє воно після цього долю семашківської спадщини. У 1754 році ловчий Миколай

сам остався при Бистричах. Він упорядкував, прикрасив це місце і привів туди молоденьку дружину Терезу Валецьку, дочку серадського воєводи. Тут пройшли медові місяці молодої пари, тут процвітало щастя і спокій. Щаслива воеводинка у цьому тихому закутку хутко забула за розкоші тучинського палацу. Невдовзі по тому, в перші роки вже нішнього століття, Бежинський продав Бистричі Томашеві Ябчарському, а той їх відступив далі Вінцентові Омецинському, колишньому офіцерові грецької армії, який, покинувши еллінізм і військову службу на чужині, повернувся в рідні краї. У Бистричах він прожив у колі родини багато літ, вдовольняючись спокійною посадою повітового маршалка. Проте невдалі обороти і фінансові спекуляції грецького екс-легіоніста змусили родину після його смерті продати цей маєток якомусь-то промислово-му товариству, котре експлуатує тут ліси і планує засновувати фабрики та рукодільні майстерні...

Зразу за Бистричами лежить село Друхова, ще один кляпоть Семашківщини. Його заклав приблизно 1637 року на холопських ґрунтах відомий нам Данилович, староста червоногородський, чоловік останньої Семашківни з лінії панів на Губкові. Заклав його, хоч Холопи були тільки заставою його жінки. Так само і при процесі з Чарторийськими, хоч вони утрималися при Холопах. Проте Друхова із застави перейшла у власність Даниловичів. Відповідно до тарифу 1676 року, що його подав коронний підстолій Миколай Данилович, ця осада налічувала всього 4 хати, і лише потім тут зробилося велике село. 1790 року теребовльський ловчий Томаш Ябчарський, що був посередником між спадкоємцями Даниловичів і Коженьовських, в укладах про продаж березнівського ключа в нагороду за свої труди дістав од Коженьовського одне село

**Тадеуш
Єжи Стецький**
(пол. Tadeusz Jerzy Stecki)
(1838, Городець — 2 (14) серпня 1888, Велика Медведівка) —
волинський краєзнавець
і письменник.
Учасник Січневого повстання.
Писав польською мовою.

Народився в сім'ї Томаша Стецького і Анелі Озеровічни у домі хрещеної своєї матері Ельжбети Урбановської у селі Городець теперішнього Володимирецького району, де пізніше ще неодноразово перебував з ріднею. Ймовірно, що вперше потяг до знань пробудила у Тадеуша Єжи горюдецька бібліотека, в якій свого часу працював Юзеф Ігнацій Крашевський, одружений з сестрою брата власниці дому, Софією Вороничівною. Вже під час навчання у Житомирській гімназії Тадеуш Єжи відрізнявся непересічними здібностями. В 1857 році закінчив Київський університет. По поверненні до отчого дому зазнався з приятелем батька Спиридоном Осташевським з Авратина. Юний Тадеуш Єжи

Народився 17.11. 1959 року в селі Деражне Костопільського району Рівненської області. Закінчив фізико-математичний факультет Рівненського державного педагогічного інституту, Київські центральні заочно-стаціонарні курси іноземних мов, що давали право викладати англійську мову в школі. Автор перекладних і оригінальних книг: "Деражне: Хрестовоздвиженська церква на тлі історії (2006)", "Крашевський Ю. Спогади з Полісся, Волині й Литви" (2012), "Караїми на Волині: Штрихи до портрета загадкового народу" (2013). У книзі вміщено переклад дев'яти творів з караїмської мови, три з польської та одного з іврити.

Тадеуш Єжи Стецький (уривок)

Село Холопи лежить на березі Случа, що, обгинаючи сад власника, утворює мальовничий краєвид. Походження назви села легко зрозуміти. Невільник, слуга, з яким пан міг зробити, що хотів, мовою давньої Русі називався холоп, або хлоп у сучасній термінології. Мабуть, саме тому осада, заселена такими людьми, і була названа Холопи.

Холопи довго належали до губківських земель, проте мають набагато старшу від Губкова історію, що сягає середини XV століття. Уже 29 жовтня 1451 року великий князь литовський Олександр Свидригайло Ольгердович віддає село

¹ Природним правом спадкування.

Любенецький, складаючи новорічні побажання князеві підстолю Любомирському, дістав од того попередні пункти на володіння Хотинем. Підстолий був добре відомий своєю надмірною щедрістю, що доходила до марнотратства, настільки навіть, що власні діти взяли його потім в опіку. Тому й недорого, мабуть, село дісталось нашому ловчому. Спадковим правом одідичила потім цю малетність онука ловчого Цецилія з Любенецьких Омецинська, вдова по губерніальному волинському маршалкові Якову. Вона була бездітна, частину життя провела у Варшаві і була добре відома там у добродійних колах. Лише минулого року померла на водах у Франції, а її маєток одідичив сестриниць п. М. Яцковський, дідич сусідніх Холоп. Хот старослов'янською мовою означало коханця, тому назва цього села може походити від якої-небудь легенди про кохання, загубленої в мороці історії.

За кілька верст далі над Случем, на 315-й версті його бігу, лежить велике поліське село Бистричі з гарним сільським домом і парком зі старих шпалер³, що розкинувся над річкою. «Бистриця – слов'янська пекельна богиня, на честь якої було закладено багато поселень», – повідомляють старі хроніки. Нема сумніву, що і місцева осада веде від цього назву. Течія річки тут надзвичайно проворна, а богиня, як каже міфологія, була дуже запальна – це разом і підтверджує нашу думку. Давня історія Бистричі невідома, згадуються вони допіру під кінець XV століття поруч з Губковом, Селищами та ін., переживаючи впродовж двох з гаком сотень років спільну долю з фортуною⁴ Семашків. 1797 року каштелян Адам Бежинський після трагічної історії з сестрою Аполлонією уступив їй садибу в Людвиполі, а

² Протокол оглядин.

³ Ряди дерев обабіч шляху чи стежки.

⁴ Майно.

з цього ключа, а саме Друхову. Після смерті безпотомного Ябчарського його сестра Янковська одідичила по ньому Друхову, а її син Олександр володів нею до останнього часу.

Якщо вже ми розповідаємо про історію цього краю, то для доповнення образу треба згадати детальніше про Ябчарського, що був неабиякою особистістю і що ним було сповнене життя волинської провінції на початку нинішнього сторіччя. Тим знайшов собі місце навіть в Енциклопедії Оргельбранда. То був шляхтич і багач-вискочка, спритний, чемний, на цілу губу дворак, умів пролізти у всі панські доми на Волині і навіть стати там потрібним. Його професією і головним заняттям була річкова комерція. Мав трьох найбагатших клієнтів: Любомирського з Рівного, Стецького з Межиріча і воєводу Валевського з Тучина. Скуповував у них великими партіями пшеницю, сплачуючи вже тоді по дукату за корець. На той час то була нечувана ціна, і все одно Ябчарський робив на цьому великий гендель. Він сам на власних галерах сплавляв цю пшеницю до Гданська, де заробляв на ній втричі. Для легшого збуту брав тільки дві третини від вартості готівкою, а решту – бакалією і усяким товаром, що його потім з великою вигодою збував за готівку своїм багатим клієнтам. Слава про обороти Ябчарського викликала заздросці у деяких тамтешніх запобігливих власників, і вони спробували без нього сплавляти до Гданська своє збіжжя. Але того, що зумів зробити меткий ловчий, не зуміли вони, і коли в результаті зазнали збитків, то знову повернулися до посередництва Ябчарського, популярність якого від того подвоїлася.

Перекладено за виданням: Z boru i stepu. Obrazy i pamiatki spisał Tadeusz Jerzy Stecki. – Kraków, 1888.

**З польської переклав
В. ШАБАРОВСЬКИЙ.**

одразу підпав під вплив старшого на 41 рік товариша, який запалив його до роботи. Вже в 1864 році у Львові з'явився друком перший з заповіданих одинадцяти томів про Волинь, присвячений передусім місту Заславу і Заславському повітові. Майбутнє, однак, виявилось зовсім іншим.

Учасник січневого повстання у ранзі офіцера полку Едмунда Ружицького. Брав участь у битвах під Нічпалами, Мирополем, Миньківцями (двічі), Славутюю, Салихою. Після поразки повстання змушений був емігрувати. В 1865 році сум за Вітчизною і жаль за близькими людьми, для яких був єдиною опорою, схилили Тадеуша Єжи до подання в Берліні особисто цареві Олександру II прохання про дозвіл повернутися в рідні пенати. Наприкінці того ж року він таки повернувся, щоправда не надовго. 1866 року відбув на заслання до Оренбурга на Уралі. Проте не сам, а з коханкою Марією Немежицькою, яка вирішила розділити з Тадеушем Єжи долю вигнанця. Цікавим зразком, що змальовує побут Тадеуша Єжи тих часів, були «Листи з-над берегів Уралу і Киргизкайзацьких степів», друковані у часописах «Przegląd Tygodniowy» і «Kłosa» у 1868 році.

Через кілька років, отримавши амністію, повертається з дружиною на Волинь і осідає у Привітові, де знову береться за перо. Невдовзі на полицях книгарень з'являються другий том про Волинь, монографія про Луцьк, яку друкували також у краківському часописі «Czas», повісті «Старий двір» і «В стєну», друковані з ілюстраціями у «Tygodnik Ilustrowany» 1871 року, багато дрібніших історичних праць, друкованих у різних часописах. В останні роки життя, перебуваючи у скрутному матеріальному становищі і поховавши меншого сина Єжи, він продовжує працювати і друкуватися в краківському часописі «Przegląd powszechny». Видання останньої своєї праці «Z boru i stepu. Obrazy i pamiatki» Тадеуш Єжи вже не побачив. 2 (14) серпня 1888 року в отчому домі у Великій Медведівці на Волині у віці 50 років він помер, залишивши дружину і 19-літнього сина Вітольда.

Біографічна довідка з Вікіпедії.